

ALKOTMÁNYOSSÁG ÉS TÖRVÉNYESSÉG

I.

1. Az alkotmányosság többrendeltetésű elv. Hat alapvető rendelkezése van:

a) Az alkotmányosság a társadalmi-politikai rendszer kifejezője, a népek önrendelkezési formája és az alkotmány igazsága (Marx). Ez ideológiai szerepe. A proletárdiktatúra mint a szocialista demokrácia osztálylényege nem áll szemben az alkotmányossággal, hanem feltételezi azt. Az alkotmányosság feltétel, hogy a proletárdiktatúra ne alakuljon át a proletariátus feletti diktatúrává.

b) Az alkotmányosság eszköz a politikai önkényuralom és a hatalom önkényeskedésének korlátozására, mivel megköveteli a hatalom intézményesítését. Ez az alkotmány korlátozó szerepe.

c) Az alkotmányosság az emberi szabadságjogok és jogok megerősítése és védelme. Ez demokratikus szerepe.

d) Az alkotmányosság a hatalom és az igazgatás különféle rendszerbeli viszonyainak szabályozója, különösen a szövetségi és az öngazgatási rendszerben. Ez az alkotmányosság védelmező és meghatározó szerepe.

e) Az alkotmányosság a jogrendszer és a jogszabályok, illetve az általános aktusok viszonyainak alapja. Ez jogi szerepe.

f) Az alkotmányosság az alkotmány — mint alap- és legfőbb törvény — helyének és szerepének kifejezője és megerősítője. Ez a jogrendet meghatározó és megerősítő szerepe.

2. Azokban a politikai rendszerekben, amelyekben nem ismerik el vagy nem valósul meg az alkotmányosság, a törvényesség végzi az alkotmányosság funkcióját, de csak részben és csak a b) ponttól az e) pontig megjelölt funkciókat.

Az alkotmányos politikai rendszerekben, mint amilyen Jugoszlávia öngazgatású politikai rendszere, a törvényességnek négy funkciója van. A törvényesség:

- a) a közfelhatalmazás mércéje és ezzel az egyes tényezők közfelhatalmazásának határait képezi;
- b) a hatalmi szervek eljárási módja és egyúttal a személyi hatalom és önkényeskedés elleni védelem;
- c) a polgárok jogai és érdekei érvényesítésének biztosítója, mert a JSZSZK alkotmánya értelmében minden személyi és kollektív jogról csak törvényben megállapított eljárás keretében lehet tárgyalni;
- d) minden előírás jogi forrása és egyúttal jogi érvényük mércéje.

II.

1. Az alkotmányosság és a törvényesség egyben politikai és jogi funkció is. Az emberek feletti uralkodás helyett a jog uralmának elvét valósítják meg és ezáltal egy ország jogrendjének, szilárdságának és demokratikus berendezésének feltételeit képezik. Ebben az értelemben az alkotmányosság a törvényesség magasabb és legmagasabb elve, a törvényesség pedig az alkotmányosság kiegészítő, részletekbe ható funkciója.

2. Az alkotmányosság és a törvényesség forrása és terjedelme Jugoszláviában az ország politikai rendszerének természetéből és formájából ered, pontosabban a föderalizmus, az öngazgatás és a demokrácia elveiből. Ezzel magyarázható az is, hogy az alkotmányosság és a törvényesség elveit — az alkotmányosság történetében elsőként — a jugoszláv alkotmányok tették meg az alkotmányos berendezés alapelveivé.

3. Az alkotmányosság és a törvényesség viszonylagos elvek, mert biztosítják és megerősítik a politikai rendszer föderatív felépítését, öngazgatási alapját és demokratikus formáját. Az alkotmányosság és a törvényesség szabályozza a föderációbeli hatalmi helyzetet és viszonyokat. Kifejezik és megerősítik az öngazgatási, a társadalmi-gazdasági és a politikai viszonyokat, egyúttal kifejezésre juttatják és szavatolják a szervek és az intézmények belső demokratizmusát és funkcióját. Egyben az emberi és a polgári szabadságjogok és jogok jogi alapját és alapvető biztosítékát képezik.

Az alkotmányosság és a törvényesség önálló elvek is olyan értelemben, hogy a társadalmi-gazdasági és a politikai rendszer megvalósításában és gyakorlatában meghatározzák a magatartás terét és szabályait. Ezek nem alaki, hanem szerves elvek, amelyek létezése és tisztelete nélkül a politikai intézmények és viszonyok összességének nem lenne alkotmányos rendszer minősége.

4. Az alkotmányosság és az öngazgatás viszonya Jugoszlávia politikai és alkotmányos rendszerének eredeti és sajátos jellegzetessége.

Az alkotmányosság és az öngazgatás viszonyát illetően lényeges jelentősége van a társadalmi-politikai rendszer plurális szerkezetének. Ez a pluralizmus — az öngazgatási érdekek pluralizmusa mellett — elsősorban két politikai alrendszer fennállásában nyilvánul meg. Ezek a politikai hatalom alrendszere és az öngazgatás alrendszere. E két

alrendszer között nincs sem alárendeltségi, sem kettősségi viszony. A saját döntéshozatali és tevékenységi hatáskörükben autonómok, az öngazgatás egységes politikai és alkotmányos rendszerének alkotóelemei, a munkásosztály és a vele társult más termelő- és munkáscsoportok politikai fennhatósága alatt.

Azonban közöttük kölcsönös korlátozó, kiegészítő és összehangolt viszony van. Ez a viszony az általános és közös érdekek fennállásából ered, amelyek tudományunkban és gyakorlatunkban sem elméletileg, sem fogalmilag nincsenek kellően meghatározva, sem gyakorlatunkban kellőképpen méltányolva.

A politikai rendszer ilyen belső struktúrája az alapja és viszonykifejezője az államhatalom által alkotott jog (államjog) és az öngazgatási tevékenységű dolgozók által alkotott jog (öngazgatási jog) között.

Alkotmányosság és törvényesség nélkül ez a viszony nem felelne meg a politikai és alkotmányos rendszer struktúrájának és jellegének.

III.

1. A hagyományos politikai és jogi elmélet a demokratikus és civilizált társadalom kialakulásához elengedhetetlen feltételnek tartotta az úgynevezett alkotmányos kormányzatot (hatalmat). Az öngazgatási politikai és jogi elmélet túlhaladja ezt a szűk látókörű gondolkodást. Eszerint a szocializmus öngazgatási és demokratikus politikai rendszerének fennállásához feltétlenül szükséges az alkotmányosság és törvényesség elvének megvalósulása a közéletben és a gyakorlatban, megfelelő ellenőrző-védelmi mechanizmusok kíséretében. Elvben mindez elő van irányozva Jugoszlávia politikai rendszerében és gyakorlatában, és részben meg is valósul.

Azonban nem lehet azt mondani, hogy az alkotmány és a törvény beszívódtak „társadalmunk vérkeringésébe” és „polgáraink véérébe” (ahogyan ezt Shakespeare állította az angolokról). Egyes csoportok és egyének magatartásában, sőt még azokéban is, akik közmegebízatást végeznek (akár hatalmi, akár öngazgatási téren), még mindig fellelhető bizonyos hajlam az önkényeskedésre, a hivatali visszaélésre és mások munkájának a kizsákmányolására; az egyéni érdekek, az önkény és általában a bürokratikus hajlamok érvényre juttatására az alkotmányosság és a törvényesség örve alatt.

2. Mindezeket figyelembe véve, egy olyan összetett és ellentmondásos társadalomban, amely gazdasági és kulturális szempontból nem eléggé fejlett egységekből és részekből alakult ki, az alkotmányosság és a törvényesség feltételezi és megköveteli az emberek öntudatának és kultúrájának, valamint az intézmények színvonalának magasabb szintre emelését és az állandó és kitartó harcot az alkotmányosság és a törvényesség megvalósításáért. Ezek az elvek nem önműködően jönnek létre az öngazgatási politikai elméletből és az alkotmányból. Értelmüket az

alkotmányosságért és a törvényességért folyó harcban nyerik el, valamint az emberek egyéni és kollektív öntudatának állandó fejlesztéséből és terjesztéséből kapják.

Enélkül az öntudat nélkül, jobban mondva a kultúra fejlesztése és terjesztése, valamint az emberi, demokratikus és szocialista erkölcsi értékek helyreállítása érdekében folytatott harc nélkül, azon örökségek ellen, amelyeket a régi egyenlőtlenséggel, megosztottsággal, embertelenséggel terhelt társadalom hagyott ránk, illetve azok a csoportok és egyének ellen, amelyek, illetve akik ezt a társadalmi hagyatékot támogatva a szocializmusban kiváltságos társadalmi pozíciókat keresnek és foglalnak el, nem létezhet egy olyan kulturális, erkölcsi és általános politikai környezet, amely lehetővé teszi és megköveteli az alkotmányosság tiszteletét. Sőt nemcsak, hogy kötelességének tartja, ahogy ezt az alkotmány előírja, hanem ez a tisztelet belevésődik az emberek öntudatába és magatartásába. Ily módon alapeszméje lesz annak a harcnak, amely azok az erők és viszonyok ellen folyik, amelyek az alkotmányosságot és a törvényességet pusztá nyilatkozattá süllyeszti le, vagy üres szólamra kívánják átváltoztatni.

3. Az általános polgári kötelesség mellett, az alkotmány, az alkotmányosság és a törvényesség védelmét a bíróságok, a társadalmi-politikai közösségek szervei, a társult munka szervezetei és más öngazgatási intézmények, valamint a köz- és társadalmi feladatkör hordozói kötelességévé teszi.

Az alkotmányosság és a törvényesség védelmének központi szerepét az alkotmány az alkotmánybíróságokra mint különleges és önálló társadalmi-politikai intézményekre bízta, meghatározott bírósági eljárás keretében.

Ez a mechanizmus alapjában véve célszerűen működik. Azonban általa még nem valósultak meg, illetve még nem kellő mértékben valósultak meg sem az alkotmány elvei és követelménye, sem azok a lehetőségek, amelyeket ez a mechanizmus az alkotmányosság és a törvényesség sokoldalú és reális védelmére nyújt.

Az alkotmánybíróságok túlterheltek, elsősorban egyéni kezdeményezésekkel, mert még mindig — elkerülhetetlenül és teljesen indokoltan — az egyének, a polgárok majdnem egyedüli harcosai a jognak, azaz saját jogaiknak.

Ez a túlterheltség részben onnan ered, hogy az államjog és az öngazgatási jog (különösen pedig a törvények és az öngazgatási általános aktusok) nincsenek élesen elhatárolva. Ez odavezet, hogy az alkotmánybíróság gyakran mint valami közigazgatási bíróság jár el, amely tudva lévően „egyedi esetekben” az egyének jogairól határoz. (Ez különösen a lakás- és a jövedelemelosztási kérdésekre és egyéb szociális természetű esetekre vonatkozik.)

A „feljogosított indítványtevők” az állami szervek csak ritkán jelennek meg mint az alkotmányosság és a törvényesség zászlóvivői az alkotmánybíróság előtt. Ez a megállapítás különösen a társadalmi-po-

litikai közösségek végrehajtó és közigazgatási szerveire vonatkozik, de idesorolhatók a bíróságok és más igazságügyi szervek is. Ez a tény arra mutat, hogy e szervek és intézmények érdeke nem fejlődött ki kellő mértékben a működési területükön kialakult állapotokat illetően. A tartózkodó magatartás ezen a téren nem járul hozzá az alkotmányosság és a törvényesség megszilárdításához. A hallgatás nem magyarázható azzal, hogy az említett elvek és általában az emberek jogainak megsértése nem fordul elő, mert ezt megcáfolja a különféle panaszok, folyamodványok és közbenjárási kérelmek nagy száma, amelyeket a megfelelő bizottságoknak, a képviselő-testületeknek, sőt a legmagasabb állami testületeknek nyújtanak be.

Mindez egyúttal kritika is lehet a végrehajtó tanácsok tartózkodására az előírások és általános aktusok végrehajtásának felfüggesztését illetően azon a területen, amelyen megbízatásukat végzik. Ugyanez áll arra az általános jelenségre is, hogy a községi képviselő testületek nem gyakorolják azt a jogukat, hogy felfüggeszék a végrehajtását annak az öngazgatási általános aktusnak, amely nincs összhangban az alkotmánynyal, illetve a törvénnyel.

Az alkotmányosságért folyó harc mind hatékonyabbá válik, de még eredményesebbnek kell lennie az állami szervek és intézmények megfelelő hozzájárulásával és felelősségével. Megelőzéssel sokkal jobban hozzájárulhatunk az alkotmányosság és a törvényesség megvalósításához, annál is inkább, mert ez a tevékenység egyben politikai kötelezettség is és pedagógiai kötelesség is.

Az érdekek és az ösztönzés hiánya az alkotmányosság ellenőrzésének és védelmének mechanizmusában odahatott, hogy a polgárok a bírászkodás, illetve az alkotmánybíróóságok felé fordultak és hogy azokat a jelenségeket, amelyeket mint funkcionális viszonyokat kellene megoldaniuk, perekre és bírászkodásra váltják át.

IV.

1. Az alkotmányosság és a törvényesség lényegében politikai elvek. Az öngazgatási szocialista demokrácia általuk juttatja kifejezésre, valószínűleg meg és biztosítja alapvető viszonyait és arra irányuló törekvéseit, hogy kulturált, szervezett és rendezett közösséget és jó társadalmat alakítson ki, olyan társadalmat, amelyben az általános érdek és előrehaladás alapfeltétele az egyének érdekeinek, megelégedettségének és boldogságának, amint hogy ez utóbbiak feltételei az előbbieknél.

A politikai életben és a társadalomban azonban egyéb különleges feladatok is vannak, még hozzá párhuzamosan eszmei-politikai, szervezési-működési feladatok, valamint a társadalmi-politikai szervezetek, köztük elsősorban a Kommunista Szövetség és a kommunisták feladatai.

2. A társadalmi-politikai szervezetek demokratizálódása nélkül a társadalomban sem lehet demokrácia és fordítva. Ugyanígy a társadalmi-

politikai szervezetek, de különösen a Kommunista Szövetség feladatvállalása nélkül az alkotmányosság és a törvényesség védelmében folyó harcban a társadalomban nem lehet alkotmányosság és törvényesség.

A társadalmi-politikai szervezeteknek, elsősorban a Kommunista Szövetségnek és a Dolgozó Nép Szocialista Szövetségének különleges szerepe van abban a törekvésben, hogy kiirtsák vagy legalább megfékezzék a bürokratikus jelenségeket és magatartást, különösen saját tagjaik bürokratizmusát. Ugyanez vonatkozik az összesség és mindenki felelőssége alkotmányos elvének megvalósítására irányuló törekvésre is, különösen a tisztségviselőket és általában a közmegebízatas hordozóit illetően. Ez a Kommunista Szövetség minden tagjának alapvető feladata a közélet minden területén és valamennyi munka- és társadalmi szervezetben, ahol tevékenységet folytatnak.

A bürokratizmus az alkotmányosság és a törvényesség legveszélyesebb ellenfele, a felelősség alóli mentesség pedig az alkotmány és a törvény megszegésének forrása.

A meggyőződés és a munka etikája mellett a Kommunista Szövetségnek és minden kommunistának nemcsak hogy biztosítania kell a felelősség minden formájának igénybevételét a személyi felelősségtől a kollektív felelősségig, az anyagi és büntetőjogi felelősségtől a társadalmi és politikai felelősségig, hanem ki kell fejleszteni magukban és a maguk, de a társadalom számára is egy új etikát: a felelősség etikáját.

3. Nincs reális alkotmányosság és felelősség, ha a társadalom egysége nem erősödik állandóan és ha egyrészt a politika és az általános határozatok, másrészt a néptömegek között nem fejlődik ki párbeszéd és nem jön létre a szükséges megegyezés.

A Kommunista Szövetség amellett, hogy nagy hatással van a munkásosztály és a nemzetek és nemzetiségek mind erősebb és valóságos egységének kialakulására és a politikai viszonyok és a politikai döntés demokratizálódására, arra is hivatva van, hogy biztosítsa az alkotmányosság és a törvényesség szemléletének és megvalósításának az alapját. Ez irányú tevékenységét a realizmusra és az erkölcsi-eszmei következetességre kell alapoznia. Az olyan politika, amely az igazgatást az előrelátással párosítja, megghiúsítja azoknak a nehézségeknek a bekövetkezését, amelyeket előre lehetett látni és elhárítja azokat a következményeket, amelyeket előre kellett látni. Ez a politikai döntéstől megkívánja, hogy előre meghatározza saját megvalósításának eszközeit és irányvételének lehetséges következményeit. Az alkotmányosság és az előrelátás megvalósulásához elengedhetetlenül szükséges a realizmus és a politikai és döntésbeli következetesség.

A politika realitása és következetessége — a társadalmi-politikai szervezetek megfelelő tevékenységével egybekötve — eltünteti azt a szakadékot, amely gyakran keletkezik egyrészt az elgondolt és a ki nyilatkoztatott, másrészt a tett és a megvalósulás között: a „szavak és a tettek” közötti különbség. Ha nem tartja magát ezekhez a követelményekhez, a politika elbukik, és ezzel az alkotmányosság és a törvé-

nyesség minden esélye semmivé válik. Az alkotmányosság és a törvényesség elve megköveteli a határozott és világos politikát, valamint a „szavak és tettek” összhangját. Ha magáévá tette azt a törekvést, hogy ez valóra váljon, az ember kész arra, hogy megértse az elfogadhatatlant is és hogy — mindenek ellenére — harcba szálljon az alkotmányosságért és a törvényességért.

3. A kommunista — úgyis mint a vezető eszmei-politikai szervezet tagja, de mint polgár is — köteles, hogy érzékeny legyen a tényleges és a lehetséges alkotmány- és törvényellenes jelenségekre, valamint hogy azokat saját hatáskörében felfedje és elhárítsa. Ezenkívül köteles azok elhárítására megfelelő eszközöket biztosítani és kellő szankciókat irányozni elő, nem csak az állami mechanizmusban, hanem a társadalmi összetételben is. Ezért szükséges, hogy ismerje az alkotmányt és megismerkedjen a törvényekkel. Ezenkívül tudnia kell, hogy az alkotmányosság és a törvényesség elsősorban nem jogi és bírósági, hanem társadalmi-politikai viszony és eszmei kérdés.

Ez a szempont megkívánja, hogy a kommunista felfogja: a másik ember nem idegen, hanem tagja annak a közösségnek, amely a szocialista társadalmat építi. Ennek realizálásához és eredményességéhez külön érdekének kell fűződnie és külön felelősséget kell vállalnia. A kommunista olyan ember, akinek semmi sem idegen, ami emberi. Ezért külön feladata, hogy állandóan harcoljon személyi és környezete kultúrszínvonalának emeléséért, a tudás és az igazság terjesztéséért és a társadalom állandó kulturális és erkölcsi átalakulásáért, egy új, emberibb, egyenlőséget biztosító közösség létrehozásáért.

Ha ezeken a frontokon harcol, a kommunista hozzájárul ahhoz, hogy a Kommunista Szövetség egyre inkább olyan legyen, mint ahogy Gramsci mondta a munkásosztály élcsapatáról: kollektív értelmiségi és a kultúra kollektív harcosa. Ilyen feltételek között minden egyes kommunista úgy tekinthető mint ennek az új közösségnek értelmiségi és kultúrharcos tagja.

4. Az alkotmányosság és a törvényesség megvalósítása céljából ismerni és alkalmazni kell azokat a szabályokat, amelyek az alkotmány, a törvény és az öngazgatási általános aktusok viszonyát rendezik.

Először, valamennyi állami előírás és minden öngazgatási aktus jogi alapja és felhatalmazásainak forrása az alkotmány. Az alkotmány egyidejűleg a legfőbb törvény és a legfőbb öngazgatási általános aktus.

Másodszor, a törvénynek és minden más előírásnak, valamint minden öngazgatási általános aktusnak összhangban kell lennie az alkotmánynyal, míg a köztársasági és a tartományi alkotmány nem lehet ellentétben a szövetségi alkotmánnyal.

Harmadszor, az öngazgatási általános aktus nem lehet ellentétben a törvénnyel. Jogrendszerünk e jelentős szabálya — a törvény szerepét illetően — értelmezésre és magyarázatra szorul, annál is inkább, mert a JSZSZK és egyes köztársaságok alkotmányától eltérően néhány más köztársaság, illetve tartomány alkotmánya ezt a szabályt a régi megfo-

galmazásban tartalmazza, mely szerint az öngazgatási általános aktusnak „összhangban kell lennie a köztársasági törvénnyel”.

A „nem lehet ellentétben” fogalma ebben az esetben nem azonos az „összhangban kell lennie” fogalmával. Az „ellentét” itt azt jelenti, hogy az öngazgatási jog forrása nem a törvény, és hogy ebben az esetben nem alkalmazható a régi szabály, mely szerint minden előírásnak összhangban kell lennie a törvénnyel, ideértve az öngazgatási általános aktusokat is. Itt a törvény abszolút elsőbbségi joga nem áll fenn többé.

Csak az a törvény, amelyik valamely az öngazgatásra vonatkozó alkotmányos felhatalmazást tartalmaz követeli meg, hogy az öngazgatási általános aktusok is összhangban legyenek vele. Az öngazgatási általános aktus, amely az alkotmányban lefektetett jogát valósítja meg, olyan jelleggel bír, mint a törvény valamilyen új formája, ezért közte és a törvény között nem tehető fel a törvényesség, hanem csak az alkotmányosság kérdése.

5. Ezeknek a kérdéseknek eszmei-politikai jelentőségük van, ezért megértésük és alkalmazásuk érdekében az alkotmánybíróságok mellett a Kommunisták Szövetségnek és a képviselő-testületekben, valamint az öngazgatási szervezetekben dolgozó kommunistáknak is megfelelő tevékenységet kell kifejteniük.

F. problémák eszmei-politikai vetülete kettős. Az államjog és az öngazgatási jog közötti alkotmányos viszony kiépítése és fenntartása biztosítja a politikai hatalom öngazgatási lényegét és határok közé szorítását és ezáltal az alkotmányosság és a törvényesség védelmének a kifejezője is. Ismeretes, hogy joggal és törvénnyel minden öngazgatás elfojtható. Ez történt például az Amerikai Egyesült Államokban is, ahol a törvények átvették az alkotmány szerepét és ily módon elfojtották a helyi öngazgatást.

Még szélesebb és jelentősebb politikai problémát jelent az a harc, amelyet az öngazgatási társadalom folytat az ellen, amit Engels az „állam fetisizmusának” nevezett. Engels úgy vélte, hogy ez a fetisizmus kísérője minden kispolgárnak. A későbbi tapasztalatok azonban rámutattak, hogy ez kísérője minden olyan társadalomnak is, amely hosszú ideig élt az állam védőszárnya alatt. Ez a fetisizmus hátráltatja minden társadalom demokratizálódását és humanizálódását és nyílt, majdnem megoldhatatlan probléma elé állítja azokat az országokat, amelyek az öngazgatás felé orientálódnak. Az állam kísértete minden otthont meglátogat.

Az állam fetisizmusa ellen folyó harc feltétele az öngazgatás kifejlődésének és az ember felszabadulásának, ami minden öngazgatású társadalom velejárója, ha valóban az vagy azzá akar lenni. Az állam fetisizmusa előidézheti a törvény és a törvényhozó intézmények abszolutizmusára való visszatérést.

A szocialista és öngazgatású országban a törvény nem mehet túl alkotmány szabta határon. A törvény nem lépheti át az öngazgatás önkormányzati érdekkörét, sem pedig az ember és a polgárok szabad-

ságjogainak és jogainak érdekkörét. Ez a képviselőházakban működő felelős és öntudatos kommunistáktól azt követeli, hogy — a törvény meghozatala előtt — meghatározzák azt a tevékenységi területet, amely hatáskörükbe tartozik, mert ez a terület nem a képviselőház mint a hatalom és igazgatás legfőbb szervének helyzetéből ered. Ezt a funkciót a képviselőház — alkotmányunk értelmében — kizárólag jogainak és kötelességeinek keretén belül végezheti.

6. Az említettekkel összhangban két eszmei-politikai elvet kell hangsúlyozni. Jugoszlávia politikai és alkotmányos rendszerében nem létezik korlátlan hatalom, és ilyen jellege nem lehet még a hatalom legmagasabb szerveinek sem. Senkinek sincs több joga, mint amennyit az alkotmány előír és biztosít.

A másik elv a mindentudásra vonatkozik, ami szintén nem létezik. Ebből a tényből fakad a kollektív döntéshozatal, a kollektív munka és felelősség bevezetésének szükségessége. De ugyanakkor azok kötelessége is, akik a törvényeket előkészítik és meghozzák, hogy előzőleg széles körű demokratikus vitát folytassanak és minél több érdekelt intézmény és polgár véleménynyilvánítását biztosítsák. A törvény nem mindenható és nem eleve az általános akarat megtestesítője, hanem egy széles körű kutatás, tudás és tapasztalat szintézise és a lehető legnagyobb mértékben a kollektív gondolat és a népi értelem kifejezője kell, hogy legyen.

Ez egyúttal a törvények és más előírások, általános aktusok megfogalmazásában egy egész sor technikai és terminológiai problémát vet fel. Gyakran közigazgatási hivatalokban irodai, sőt szaknyelven írják meg őket. Azonban, megszerkesztésüket nem szabad úgy felfogni, hogy azok csak a politikai és más egyoldalú álláspontok egyszerű paragrafusokba öntése. A törvény elkészítése alkotó munka és ezáltal egy új politikai és szellemi termék.

Ez a tudat kell, hogy áthassa mindazokat, akik általános aktusokat hoznak, de különösen a kommunisták munkájában és döntéseiben kell kifejezésre jutnia. Ezen a vonalon mindinkább alkalmazni kell Lenin üzenetét, mely szerint a szocializmusban a törvényeknek érthetőnek kell lenniük, olyan nyelven kell megírni őket, hogy azokat minden polgár megérthesse. Ez a feltétele annak, hogy a népek egyöntetű véleménye és a kollektív értelem kifejezői, elfogadhatók és alkalmazhatók legyenek.

Csakis ily módon lehet biztosítani az alkotmányosság és a törvényesség öntudatosabb megvalósítását. A kommunisták pedig biztosabb alapot kapnak eszmei-politikai feladataik elvégzésére általában és különösen a jugoszláv önigazgatású szocialista társadalomban.

Fordította *dr. Matkovics József*

Rezime

Ustavnost i zakonitost

Ustavnost i zakonitost su dva osnovna principa ustavnog sistema država sa ustavnim uređenjem. Oni su višefunkcionalni principi. Prema autoru funkcije ustavnosti su: ideološka, ograničavajuća, demokratska, pravna, utvrđujuća i učvršćujuća, — određujući suštinu svake funkcije posebno. A zakonitost je: mera javnih ovlašćenja; način postupanja organa vlasti i time odbrana i lične vlasti i arbitrnosti; garantija u ostvarivanju prava i interesa građana; pravni izvor svih propisa i time merilo njihove pravne valjanosti.

Ustavnost i zakonitost predstavlja istovremeno i političku i pravnu funkciju. One uspostavljaju princip vladavine prava umesto dominacije ljudima i time su uslov demokratije, stabilnosti i pravnog poretka jedne zemlje.

U Jugoslaviji ustavnost i zakonitost izvire iz prirode i oblika njenog političkog sistema: iz principa federalizma, samoupravljanja i demokratizma.

Za postojanje samoupravnog i demokratskog političkog sistema socijalizma nužni su ostvarenje ustavnosti i zakonitosti i postojanje odgovarajućih kontrolno-zaštitnih mehanizama. Ali u jednom složenom i protivurečnom društvu ustavnost i zakonitost pretpostavljaju i podizanje svesti i kulture ljudi i institucija i stalnu i upornu borbu za ustavnost i zakonitost.

Na osnovu ovih postavki autor konstatuje da bez ove svesti odnosno bez borbe za podizanje i širenje kulture i uspostavljanja ljudskih, demokratskih i socijalističkih moralnih vrednosti, nasuprot onim koji su nasleđeni od starog nejednakog, podeljenog i nehumanog društva, ili su podržavani od grupa i pojedinaca koji u socijalizmu traže i uzimaju nejednake i privilegisane položaje u društvu, nema one kulturno moralne i opšte političke sredine u kojoj se ustavnost i zakonitost poštuje ne samo zbog toga što to predviđa Ustav, nego je to poštovanje utisnuto u svest i ponašanje organa i građana.

Centralnu ulogu u zaštiti ustavnosti i zakonitosti Ustav je poverio ustavnim sudovima kao posebnim i samostalnim društveno-političkim institucijama, ali staranje o ustavnosti i zakonitosti dužnost je svih sudova, organa društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih institucija, kao i nosilaca javnih i društvenih funkcija.

Kao rezultat podizanja svesti i kulture radnika i građana pred ustavnim sudovima kao skoro jedini borac za prava, i to za svoja prava pojavljuje se pojedinac. Takozvani „ovlašćeni predlagači” to jest pretežno državni organi i organizacije su retki nosioci borbe za ustavnost i zakonitost pred ustavnim sudovima. Autor navodi i uzroke ovakvog stanja.

Autor je naročito brižljivo obradio idejno-politički vid ustavnosti i zakonitosti. Ukazao je — pored opštih — i na posebne idejno-političke i organizaciono-funkcionalne zadatke društveno-političkih organizacija, u prvom redu Saveza komunista i komunista u ostvarivanju principa ustavnosti i zakonitosti.

Osnovni idejno-politički zadatak Saveza komunista i svih komunista je nastojanje da se iskorene ili bar ograniče pojave birokratizma, kao i ostvarivanje ustavnog principa odgovornosti svih i svakoga, a naročito funkcionera i drugih nosilaca javnih ovlašćenja.

Značajna je misao odnosno bolje reći predlog autora da Savez komunista i svaki komunist pored etike ubeđenja i etike rada moraju razvijati u sebi i za sebe, a i u društvu jednu novu etiku: etiku odgovornosti.

Komunist, i kao član vodeće idejno-političke organizacije i kao građanin, dužan je da bude osjetljiv za pojave stvarnih i mogućih neustavnosti i nezakonitosti, da ih otkriva i otklanja. Zbog toga potrebno je da poznaje Ustav i zakone, kao i da shvati da ustavnost i zakonitost nisu prvenstveno pravni i sudski, već društveno-politički odnos i idejno pitanje.

U okviru idejno-političkih zadataka autor je ukazao na važnost ostvarivanja ustavnog odnosa između državnog i samoupravnog prava, na značaj borbe protiv fetišizma države, na potrebu poštovanja granica samoupravne sfere i sfere slobode i prava građana. Istakao je još dva principa: da u Jugoslaviji ne postoji svemoć ni najviših organa vlasti, i drugo, postojanje potrebe uvođenja kolektivnog odlučivanja, kolektivnog rada i odgovornosti.

Na kraju pozvao se na Lenjinovu poruku da zakoni u socijalizmu treba da budu razumljivi i usklađeni i pisani jezikom koji je razumljiv za svakog građanina.

Kurzfassung

Verfassungs- und Gesetzmässigkeit

Die Verfassungs- und die Gesetzmässigkeit sind zwei Grundprinzipien des Verfassungssystems der Staaten mit Verfassungsgrundlage. Sie sind Prinzipien mit mehreren Funktionen. Laut dem Verfasser sind die Funktionen der Verfassung: ideologische, beschränkende, demokratische, juristische, festsetzende und befestigende; indem er den Inhalt jeder Funktion separat präsentiert. Gesetzmässigkeit ist dagegen: das Mass öffentlicher Vollmächte; die Methode der Auftritte der Macht und damit der Schutz gegen die Eigenmächtigkeit und Arbitrierung; Garantie der Realisation der Rechte und Interessen der Bürger; der Rechtsgrund aller Vorschriften, und daher auch die Masseinheit ihrer rechtlichen Gültigkeit.

Die Verfassungsmässigkeit und die Gesetzmässigkeit haben gleichzeitig politische und rechtliche Funktionen. Sie bringen das Prinzip der Macht des Rechts anstatt der Domination mit den Menschen zustande und damit auch die Bedingung der Demokratie, der Stabilität und der Rechtsverfassung eines Landes.

In Jugoslawien ist die Quelle der Verfassungs- und Gesetzmässigkeit in der Natur und Form ihres politischen Systems inbegriffen: im Prinzip des Federalismus, der Selbstverwaltung und der Demokratie.

Zur Bestehung des selbstverwaltendem und demokratischen Systems ist die Verfassungs- und Gesetzmässigkeit, sowie das Bestehen entsprechender Kontroll- und Schutzmechanismen unbedingt nötig. In einer komplexen und konfliktreichen Gesellschaft bedingt die Verfassungs- und Gesetzmässigkeit auch die Erhöhung des Bewusstseins und der Kultur der Menschen und der Institutionen, sowie auch den steten Kampf für die Erfüllung der Verfassungs- und Gesetzmässigkeit.

Auf Grund dieser Thesen, konstatiert der Verfasser, dass ohne dieses Bewusstseins, d. h. ohne des Kampfes zur Erhöhung und Verbreitung der Kultur; bzw. ohne entstehenden menschlichen, demokratischen, sozialen, morali-

schen Werte — entgegen denen die von der alten ungleichen, geteilten und unmenschlichen Gesellschaft geerbt, oder von einzelnen Personen und Gruppen geführten Versuche, die in Sozialismus ungleiche und privilegierte Stellen erringen wollen — kein kulturell-moralischen Milieu entstehen kann, in dem die Verfassungs- und Gesetzmässigkeit geehrt wird, usw. nicht nur weil das von der Verfassung vorgeschrieben wird, sondern weil diese Ehrung in Bewusstsein der Menschen und Organe eingepregt ist.

Die wichtigste Rolle um den Schutz der Verfassungs- und Gesetzmässigkeit hat die Verfassung den Verfassungsgerichten und besonderen selbstständigen Institutionen anvertraut, aber der Schutz dieser Prinzipien ist die Aufgabe aller Gerichte; der Organe der gesellschaftlich-politischer Gemeinschaften: Organisationen der gemeinschaftlichen Arbeit, und aller anderen Selbstverwaltungsinstitutionen, als den Trägern der öffentlichen, gesellschaftlichen Funktionen immanent.

Infolge der Erhöhung des Bewusstseins und der Kultur der Arbeiter und Bürger, vor den Verfassungsgerichten meldet sich als fast einziger Kämpfer für das Recht — usw. für sein Recht — die einzelne Person, der Bürger. Die sogenannten „bevollmächtigten Vorschläger“ sind selten als Träger des Kampfes für die Verfassung und Gesetzmässigkeit vor den Verfassungsgerichten erschienen. Der Autor führt auch die Ursachen dieser Tatsache an.

Der Verfasser hat besonders vorsorglich die ideologisch-politische Seite der Verfassungsmässigkeit und der Gesetzmässigkeit bearbeitet. Er hat — neben den allgemeinen — auch die besonderen ideell-politischen und organisationell-funktionale Aufgaben der gesellschaftlich-politischen Organisationen — in erster Hinsicht des Vereins der Kommunisten und der Kommunisten — zur Durchführung der Verfassungs- und Gesetzmässigkeit registriert.

Grundlegende Aufgabe des Vereins der Kommunisten und der einzelnen Kommunisten ist das Ausrotten — oder zumindest das Verringern- der bürokratischen Vorfälle, sowie das — Durchführen des Verfassungsprinzips der Verantwortlichkeit aller und jeder und insbesondere der Funktionäre und anderer Träger öffentlicher Verantwortlichkeiten.

Die Idee des Verfassers und sein Vorschlag dass der Verein der Kommunisten und jeder Kommunist neben der Ethik seiner Überzeugung und Ethik der Arbeit, die er bei sich und in der Gesellschaft entwalten muss, auch die Ethik der Verantwortung übernimmt, ist besonders wichtig.

Der Kommunist als Mitglied der führenden ideologisch-politischen Organisation ist verpflichtet sensibel gegen den reellen und möglichen Erscheinungen der Verfassungs- und Gesetzwidrigkeit zu sein; dass er sie entdeckt und bestreitet. Es ist daher nötig, dass er die Verfassung und die Gesetze kennt und dass er erkennt dass die Verfassungs- und Gesetzmässigkeit in erster Reihe nicht rechtliche und gerichtliche, sondern gesellschaftspolitische und ideelle Beziehungen sind.

Im Rahmen der ideell-politischen Aufgabe weist der Verfasser auf die Wichtigkeit der Durchführung zwischen dem Staats- und Selbstverwaltungsrecht hin; auf die Wichtigkeit des Kampfes gegen dem Fetisschismus des Staates; auf die Nötigkeit die Sphäre der Selbstverwaltung und die Sphäre der Freiheit und der Rechte der Bürger zu definieren und zu achten. Er hat noch zwei Prinzipie vorgestellt: dass in Jugoslawien keine uneingeschrenkte Vollmacht besteht — auch nicht die der höchsten Organen der Macht — und

zweitens die Nötigkeit der Einführung der kollektiven Entscheidungen, der kollektiven Arbeit und Verantwortung.

Zum Schluss beruft sich der Verfasser an Lenins Botschaft, dass in Sozialismus die Gesetze verständlich auf einander abgestimmt und so geschrieben sein müssen dass sie jeder Bürger versteht.